

Ousitanio vivo

JOURNAL OUSITAN

ARTICOLO REALIZZATO NELL'AMBITO DELLE INIZIATIVE FINANZIATE DALLA PRESIDENZA DEL CONSIGLIO DEI MINISTRI | PROGETTO UNIONE MONTANA VALLE MAIRA LEGGE 482/99

LO DICCIONARI FRANCO-PROVENÇAL DE MIZINÌ/MEZZENILE¹

FACH DA JUSEP GORIA

GRAFIA CLASSICA*

La Val Granda de Lanç ufrìs tomamai a estudiós e gent interessaa al Franco-provençal un aise per lo conóisser e lo gandar mielh.

Al era jà en libreria da esquasi detz ans lo diccionari de Céres/Séreus², aüra s'ajonta aquel de Mizinì (en italian Mezzenile, en piemontés Mesnil). Autors de l'òbra son Marco Poma e Ezio Geninatti Togli.

La lhi a, a pauc prè, detzmila votz culhias en 600 paginas, fruch d'un trabalh enchaminat al metz di ans '90 e passat per una version reducha sus l'aranhaa (web).

Las Valadas de Lanç (*Valàddeus eud Leuns*), que an fach la promiera conoissença embé lo torisme a la fin dal secle XIX (decò englés, encharmat per sias muralhas de peira da manual) an sabut gardar pustòst ben fins ai nòstri jorns l'aretatge linguistic original, bela laissant entrant ental profund, al long dal '900, lo piemontés comun, prenent o partajant la plaça dal

parlar local, pas gaire diferent da çò que s'es passat ente las Valadas Occitanas.

La contribucion franco-provençala de las Valadas de Lanç a la cultura regionala se pòt veire tant per la part literaria

coma per aquela etnografica, bela que las peaas de la promiera son pas totjorn ben claras e esclentas. Pus gròssa la contribucion etnografica, enchaminant dai libres dal grop folcloristic de Viù.

Per quarqu'un que benleu n'en vòl saber qualquaren de mai, chal veire l'escrich de Bruno Guglielmotto-Ravet "Poeti per Viù e per la sua valle" que, per çò que regarda lo parlar "a nòstra mòda" (dison decò lor com'aquò) presenta una beicaa d'ansem que da Viù s'eslarja a la Val Granda e a la Val d'Ala. Mai que justa la constatacion que "*Pochi autori locali (...) hanno provato in passato, e tutt'oggi, a cimentarsi a trasferire su carta il patois valligiano, un dialetto storicamente solo d'uso parlato (...). Per far ciò ognuno ha scelto la propria strada, tendenzialmente guidato dal*

[1] Marco Poma - Ezio Geninatti Togli, *Dizionario Mezzenilese - Italiano*, Associazione Turistica Pro Loco di Mezzenile, pp.612, euro 20

[2] Diego Genta - Claudio Santacroce, *Scartablàri d'la modda 'd Séreus (Valàddeus eud Leuns)*, Il Punto, Torino, 2013

desiderio di trasmettere certi suoni particolari nella grafia ritenuta più confacente".³

Pòs chanjar de país mas, pus o mens, lhi problemas son totjorn aquilhi.

Clar que chalia ben trobar un òrdre grafic que donesse un pauc de sens a n'aquestas expressions que luchon per sobreviver, e just embé una bona transcripcion (sensa improvisacions!) pòdon rechapar dal terren perdut, ente la recercha e la documentacion de l'aretatge e 'mbé la producion literaria.

A n'aquest diccionari 'd Mizinì (coma a n'aquel de Séreus) a donat sa collaboracion lo professor Tullio Telmon, de l'Universitat de Turin, ben conoissut ent'aquò dal franco-provençal. Ente sa prefaccion recòrda que Giuliano Gasca Queirazza SJ avia propausat per Mizinì una etimologia que arrambava lo topònime a *medianea* (coma dir "terra environaa de flums") jonch al sufixe - *illis*. De tot biais lo prof. Telmon pensa que se pòsque mielh reportar a MANSIONILE, maison de país embé sa terra, çò que se pòt ben veire en França, ente que lhi a Ménil (Mayenne), Le Ménil (Vosges), Le Ménil-Vicomte (Orne); ben eslarjat Le Mesnil en Normandia, Champagne-Ardenes, Piccardia... La mesma etimologia se pòt léser ental nom de familha Dumesnil.

La grafia adobraa da lhi autors

dal diccionari es aquela BREL (Bureau Régional pour l'Ethnologie et la Linguistique) ranjaa un estiç vista l'aplicacion fòra de la Val d'Aosta; semon de tot bias lo vantatge d'ésser d'usatge amanat dins lo monde francophon.

Diferent dal diccionari de Séreus, lhi a pas la grafia ORB (Ortografia di riferimento versione B) vista la dificultat d'aplicacion. E aici la chal dir que nòstra eschichura IEO es dalbon una grafia de referencia (de las Alps ai Pirineus, non?) gardant la comprension sobra las diferencias dialectalas, dal temp que lo domini franco-provençal trubula ben ben pus a trobar una convergença sobraregional, pus esclapat per la fonetica, lo lèxic, la morfologia.

Bela ental '900 Mizinì al era "*lou pais dli quiouaté*" (lo país d'aquilhi qui fan li clòs), producion artisanala d'esquasi totas las familhas (coma a Psinai/Pessinetto e Tràves/Trave). A n'aquest champ de la civilizacion materiala, aquela dal trabalh, son dediaas ben de fichas que

cerchon ental profund lo lèxic de l'*àiva*, dal *bosc*, dal *fùà*... fins ai etnotests que van retrobar la vita d'un atge: coma se fasìa la *menèstra ëd coquë* (menèstra de chasthanhas), coma al era *Lou Brënrou*, lo Carnaval de Mizinì... e ben ben d'àutras chausas... Dins tot l'ensem lhi autors an achabat vintecinc ans de trabalh sus la plaça embé un'edicion mai que preciosa, coma dich, per la valada e per aquilhi que vòlon conoisser lo francoprovençal: una recercha participaa que dona un "tresòr de lenga" a la comunitat de deman, una documentacion, jà-que, mas bela-decò una dralha que pòrta a un novel orguelh dal parlar di reires.

---

[3]Lo pichòt ensatge serra *Ma antan ch'i ciaciaren lu ten u passe, poesie nella parlata di Viù*, Francesco Milone, Società Storica delle valli di Lanzo, 2008